

Resurse și mijloace de lucru

Disciplina *Arhivistică* dispune de manual scris, supus studiului individual al studenților, precum și de material publicat pe site-ul Departamentului ID/IFR sub formă de sinteze, lecții și unități de studiu, studii de caz și aplicații necesare întregirii cunoștințelor practice și teoretice în domeniul statistic. La această materie, în timpul orelor de seminarii sunt folosite echipamente audio-vizuale, metode interactive și participative de antrenare a studenților pentru conceptualizarea și vizualizarea practică a noțiunilor predate.

Structura manualului de studiu individual

Unitățile de studiu individual sunt proiectate corespunzător obiectivelor declarate și prevăzute în Fișa disciplinei *Arhivistică*, astfel:

Unitatea de studiu 1.	<i>Istoria arhivelor românești</i>	4 ore
Unitatea de studiu 2.	<i>Evidența documentelor. Crearea arhivei curente</i>	2 ore
Unitatea de studiu 3.	<i>Inventarierea dosarelor și predarea la arhivă</i>	2 ore
Unitatea de studiu 4.	<i>Ordonarea și inventarierea documentelor înainte de apariția Nomenclatorului arhivistic</i>	4 ore
Unitatea de studiu 5.	<i>Prelucrarea documentelor tehnice</i>	2 ore
Unitatea de studiu 6.	<i>Ordonarea, inventarierea și selecționarea documentelor secrete de stat</i>	2 ore
Unitatea de studiu 7.	<i>Selecționarea documentelor</i>	2 ore
Unitatea de studiu 8.	<i>Sistematizarea documentelor în depozitele de arhivă. Păstrarea și conservarea documentelor la creatori și deținători</i>	2 ore
Unitatea de studiu 9.	<i>Valorificarea documentelor de arhivă</i>	2 ore
Unitatea de studiu 10.	<i>Depunerea documentelor la Arhivele Naționale</i>	2 ore
Unitatea de studiu 11.	<i>Arhivarea electronică a documentelor create</i>	4 ore

Teste de control :

Desfășurarea testelor de control se va derula conform Calendarului Disciplinei și acestea vor avea următoarele subiecte:

1. Clasificarea documentelor secrete de stat. Comisia de selecționare.
2. Pregătirea documentelor în vederea transpunerii acestora din format clasic în format electronic. Prelucrarea documentelor post-digitalizare.

Bibliografie obligatorie:

1. Arhivele Naționale ale României, *Norme tehnice privind desfășurarea activității în Arhivele Naționale*, București, 1996;
2. Aurel Sacerdoțeanu, *Arhivistica*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970;
3. Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Din istoria arhivisticii românești*, București, 1995;
4. Marin R.Mocanu, *Arhivele și cultura*, Editura Ministerului de Interne, București, 1998.

Metoda de evaluare:

Examenul final la disciplina *Arhivistică* este scris. Subiectele de examinare conțin două întrebări teoretice deschise. Totodată, se ține cont de participarea studenților la lucrările practice de laborator, referate și rezultatele la testele de control.

Unitatea de studiu 1. ISTORIA ARHIVELOR ROMÂNEȘTI

1.1. Introducere

1.2. Obiectivele și competențele unității de studiu

1.3. Conținutul unității de studiu

1.3.1. Noțiunea de arhivă

1.3.2. Clasificarea arhivelor

1.3.3. Învățământul arhivistic

1.4. Îndrumar pentru autoverificare

1.1. Introducere

Termenul de „arhivă” vine din neogrecul arhonte-archeion reprezentând locul, curia înaltului magistrat numit archon, unde se păstrau și actele, archeia, născute în timpul activității sale. De la greci denumirea de arhivă a trecut la romani (archivum), pe care au moștenit-o popoarele zilelor noastre (Aurel Sacerdoțeanu, *Op.cit.*, p. 12).

Primele mărturii despre existența unor arhive organizate și cele dintâi create pe teritoriul României, datează din timpul stăpânirii romane (106-274 d.H.).

Romanii, au fost administratori deosebiți și, bine înțeleși, o administrație fără arhive era dificilă. De aceea, au pus la punct un sistem complex: arhiva imperială (tabularium principis), arhivele provinciale (tabularium provinciae) și arhivele locale-orășenești, colegiale, ale diferitelor administrații (sare, aur).

Sistemul funcționa centralizat, la încheierea mandatelor, fiecare guvernator (legatus augusti sau senatorial) trimitea la arhiva imperială propriile registre de decrete și afaceri (Kalinderu, *Consiliul împăraților la Roma și la Constantinopol*, București, 1887, p.64).

O serie de inscripții menționau existența unor tabularii provinciae Daciae, adjutores tabularii librarii arhivisti, registratori, scriba tabularii (M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, Editura Științifică, București, 1969, p.160).

Din aceste arhive provinciale din Dacia se păstrează 25 de tăblițe cerate, din care cea mai veche este din 17 martie 139 d.H.,

găsită la Alburnus Major și cuprinzând un contract de vânzare-cumpărare a unei sclave (D. Tudor, *Orașe, târguri, sate*, Editura Științifică, București, 1968, p.200).

Situarea României pe acea „placă turnantă a Europei”, de care vorbea marele istoric Nicolae Iorga, pe unde au trecut popoarele migratoare către Imperiul Roman și mai târziu către cel Bizantin, a făcut ca o lungă perioadă de timp să nu se mai poată tezauriza documentele. Totuși, ele au existat, din moment ce în unele morminte datând din mileniul „năvălirilor barbare” s-au găsit inele de sigilare a scrisorilor și actelor de proveniență voievodală sau cnezială.

Formarea statelor medievale românești (Transilvania, Țara Românească și Moldova) în secolele XIII-XIV, a avut ca rezultat și constituirea unor arhive, din care s-au păstrat documente până în zilele noastre. Rolul de a strânge și a conserva documentele revenea cancelariilor statale și autorităților ecleziastice. Primele conservau documentele de stat, iar celelalte pe cele cu caracter religios și laic, având atribuția de „loca credibilia”.

Un document din 1388 (Moldova) și altul din 1390 (Țara Românească) releva existența încă din secolul XIV a unor arhive de cancelarie domnească (Aurel Sacerdoțeanu, *Vechile noastre arhive*, în: „*Hrisovul*”, III, p. 129 și 131).

Din secolul al-XVI-lea s-au păstrat arhive formate din condici cu copii după documentele emise de către domnitor și de divanul său. Astfel, un înscris contemporan pe un document din 1581 din vremea lui Iancu Vodă Sasul, domnitorul Moldovei, menționează expres: „s-au scris la condică” (Gh. Ungureanu, *Contribuții la cunoașterea arhivelor moldovenești până la Regulamentul Organic* (1832), în: „*Revista Arhivelor*”, vol. II, nr.6-7, 1936-1937, p.63).

După această dată arhivele de condici încep să apară atât la nivelul administrațiilor orășenești, cât și al breslelor de meșteșugari.

Spre sfârșitul secolului XVII apar condicile domnești și ale visteriei. Unele informații menționează existența unor statistici (pe vremea lui Petru Șchiopul), de „same” ale ocnelor (pe vremea lui Petru Rareș) și de alte categorii de documente.

Arhivele ecleziastice, considerate drept locuri de încredere (loca credibilia), în sensul că, autoritățile bisericești sunt deasupra intereselor și ambițiilor pământești, au existat de foarte mult timp. Prima legislație civilă românească, „*îndreptarea legii cu Dumnezeu*” - pentru mireni - care aduna într-un text dreptul pământului cel nescris dar folosit din vechime, stabilea drept loc de depunere a actelor încheiate între părțile civile la autoritățile religioase .

În afara arhivelor proprii, începând cu secolul XVIII, pe lângă Mitropoliile Moldovei și Țării Românești, s-au constituit arhivele generale ale statului.

Nu numai oficialitățile statale depuneau acte la arhiva mitropolitană, ci și unele obști țărănești, ca în cazul celor de la Aref-jud. Argeș (Țara Românească); aceasta lăsa o copie „cuvânt în cuvânt” autenticată de marele logofăt, pentru a se „afla acolo punerea în bună păstrare pentru ca oricând va fi vreo întâmplare cu aceasta (copia n.a.) să se poată descoperi adevărul”(Aurel Sacerdoțeanu, *Arhiva generală la Mitropolie*, în: „*Revista Arhivelor*”, VII, nr.2/1974, p.13; T. Mateescu și M. Ciucă, *Arhiva generală a Țării Românești*, în: „*Revista Arhivelor*”, nr. 2, 1985, p. 211-222).

Organizarea acestor „arhive generale” nu a însemnat însă, și o concentrare a lor într-un loc anume. Episcopiile, marile mănăstiri, marile familii boierești, unele instituții administrative, instanțele judecătorești și chiar unele obști sătești păstrează atât documentele care le atestă drepturile proprii, cât și cele încredințate spre conservare.

De exemplu, în 1862-1863, cu ocazia pregătirii secularizării mănăstirilor închinată, a avut loc o inventariere a documentelor aflate în arhivele mănăstirilor, unde s-au găsit cantități atât de mari, încât autoritățile au trebuit să găsească noi spații de depozitare (A. Adamache și O. Nichifor, *Al. Odobescu – apărător al Fondului Arhivistic Național românesc*, în: „*Revista Arhivelor*”, LIII, vol. XXXVIII, nr.1, 1976, p.22). Isprăvnicile (instituțiile administrativ-teritoriale organizate în 1742 de către domnitorul Constantin Mavrocordat), dețineau și ele arhive de „documente și dele” – dosare (Gh. Ungureanu, *Arhivele isprăvnicilor*, în: „*Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*”, II, București, 1956, p.38).

Arhivele din Transilvania au beneficiat de un sistem de organizare mai stabil și mai riguros aplicat. Sistemul „loca credibilia” a funcționat mult mai eficient, încă din epoca voievodatului (până în 1526), documentele de înnobilitare și de proprietate fiind predate pentru păstrare la conventele Cluj, Mănăstur și Alba Iulia. Aceste „locuri de încredere” aveau dreptul legal de a emite acte juridice și de a elibera copii autentificate.

Între 1575–1648 sistemul a fost reorganizat. Alături de arhivele specifice locurilor de încredere, în Transilvania s-au creat arhive eclesiastice propriu-zise, orașenești (Sibiu, Brașov), familiale și de obște, multe dintre ele păstrându-se până astăzi.

Dominația habsburgică a impus sistemul administrației centralizate.

S-au creat arhive pentru *Cancelaria Aulică Transilvană* (Viena) – 1693-1848 și 1860-1872, *Guberniul Regesc din Transilvania*

(Sibiu) – 1693-1848 și 1860-1867, *Tabla Regească* (Sibiu) – 1786 și *Tezaurariatul Minier al Transilvaniei* în 1693.

Aceste noi instituții au funcționat și ele pe sistemul registrelor de copii cvasisimilare cu cele din Țara Românească și Moldova, dar mai bine ordonate și conservate, ceea ce a asigurat păstrarea lor până în zilele noastre.

Din 1737 *Tabla Regească* a introdus protocoalele de la ședințe, iar din 1742 *Cancelaria Provincială* și *Contabilitatea Provincială*, precum și *Tezaurariatul Minier al Transilvaniei* din 1745 au creat compartimente de registratură și arhivă. Modernizări au survenit și în anii următori, când apar *Tablele Continue*.

Cum însă, acțiunea obiceiul pământului, ca odată cu desemnarea într-o funcție, noul numit să-și instaleze cancelaria acasă, multe documente au rămas în arhivele familiale. În alte cazuri, posesorii fiind prizonieri, plecau cu actele de stat după ei, ca de exemplu mitropolitul Dosoftei al Moldovei. Istoria fiind adesea vitregă cu poporul român și deci cu arhivele lui (Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 154-155) autoritățile statului a creat o instituție specializată: *Arhivele Statului* în Țara Românească și Moldova, și *Muzeul Transilvan* în Transilvania.

Noțiunea de arhivă generală în secolul XVIII a căpătat o oarecare consistență în conștiința publică. Ea devine o realitate prin măsurile organizatorice luate și transpuse în textele legale ale *Regulamentelor Organice* din 1831-1832. Pe baza acestora va lua ființă *Arhiva Statului* din Țara Românească, la 1 mai 1831, iar în Moldova, la 1 ianuarie 1832.

1.2. Obiectivele și competențele unității de studiu:

Obiectivele unității de studiu:

- dezvoltă simțul pentru adevăr, care este unul dintre fundamentele culturii;
- cunoașterea metodelor și tehnicile moderne folosite în arhive;
- realizarea unor lucrări arhivistice științifice;
- cunoașterea normelor de editare a documentelor.

Competențele unității de studiu:

- identificarea de termeni, relații în cadrul disciplinelor istorice;
- utilizarea corectă a termenilor de specialitate din domeniul arhivistic;
- este un mijloc de a ne face contemporani cu toate epocile, îngăduind

să ne întoarcem acolo unde altminteri nu am putea accede, respectiv în istorie, să rezumăm întreaga existență anterioară a omului, să o examinăm și să o interpretăm;

- alături de cartea cu caracter științific, opera de ficțiune, literatura beletristică, documentul acționează la rândul său, ca factor de conștientizare asupra istoriei.

Durata medie de studiu individual a unității - 4 ore

1.3. Conținutul unității de studiu

1.3.1. Noțiunea de arhivă

Noțiunea de „arhivă”, prin menirea și rolul arhivelor în societate, a dobândit o largă accepțiune și utilitate în circuitul arhivistic. După cum, aceleiași noțiuni i-a fost dat să-și îmbogățească propriul conținut adoptând o serie de termeni de arhivă. Acești termeni nu au avut darul de a-i știrbi substanța și nici sensul de noțiune de „arhivă”, în condițiile înființării *Arhivelor Statului*.

Prin arhivă înțelegem ansamblul de documente deținute sau create, referitoare la istoria unui popor, la activitatea unei instituții sau organizații, la persoane particulare sau juridice, destinate, prin natura lor, a fi conservate. Totodată, arhiva poate însemna un loc special amenajat în cadrul unei instituții unde sunt adunate documentele rezultate în urma activității sale, în vederea păstrării și cercetării. De asemenea, poate semnifica instituția sau partea structurală a unei organizații care efectuează primirea și păstrarea documentelor, organizând folosirea lor în scopuri științifice, culturale, economice, politice, sociale, practice, patrimoniale etc.

De aceea, în funcție de natura conținutului documentelor dintr-o arhivă, în limbajul arhivistic au ajuns să circule termeni de: arhivă consulară, arhivă diplomatică, publică, privată, administrativă, comercială, bancară, financiară etc. După cum, ca urmare a modalității și perioadei în care au fost create, avem de a face cu: arhiva curentă, istorică, de destinatar, la emitent sau de registru și de registratură etc.